

Otisky typářů – sbírkové otisky razítek

Garant tematické databáze: **Mysička Martin, Mgr.**, vedoucí SOkA Most, tel.: +420 477 755 901, mysicka@soalitomerice.cz

Vazba na Nová základní pravidla (NZP)

Tematická databáze „Otisky typářů“ v rámci požadavků na rozšířený popis spadá do NZP - 5.7

Typáře a jejich otisky

Pravidla v této oblasti vycházejí z **metodiky vydané v roce 1996 pro účely celostátního soupisu pečetí, pečetidel a otisků** (Růžek Vladimír: Pečetě. Diferenční příručka pro přechod z programu Pečetě (AS MV ČR) do programu Pečetě (Bach systems s. r. o.). Program pro evidenci a rešerše ze sfragistického materiálu (pečetě, pečetidla a sbírkové odlitky), Praha 2011, 61 s.).

Došlo však k nutným úpravám textu, aby odpovídal funkcionalitám aplikace ProArchiv a NZP.

Pokud chcete studovat celý obsah v původní tištěné podobě, využijte [odkaz na stažení \(formát pdf\)](#).

Aplikace umožňuje rovněž popis razítek a otisků razítek. Metodicky se uplatňuje analogie s pečetidly a jejich otisky. Mnohé položky však nejsou u razítek a jejich otisků uplatňovány!

Co zapisovat?

Databáze slouží ke katalogizaci otisků typářů, tj. pečetí připojených k dokumentům i samostatných pečetí, případně odlitků, jakož i otisků razítek jak na dokumentech, tak i samostatných.

Stanovení evidenční jednotky

Vymezení otisku typářů z hlediska evidenčních jednotek viz NZP - [6. Typáře a jejich samostatné otisky](#).

Pozor! V případě, že se popisují otisky pečetidel a razítek na dokumentech, nezapisují se v poli Evidenční jednotka + počet jako samostatné evidenční jednotky, ale evidenční jednotka je vždy totožná s dokumentem, ke kterému je otisk připojen (listina, kniha, karton atd.). Naopak pro samostatné otisky je určena dílčí evidenční jednotka "Samostatné pečetě, odlitky pečetí a otisky typářů". Vyskytuje-li se více otisků na jednom dokumentu nebo samostatných otisků na jednom podkladovém listu, eviduje se vždy každý otisk zvlášť.

Úroveň popisu

Lze uplatnit pouze jako **složku, jednotlivost** nebo **část jednotlivosti**.

Dále viz NZP - Příloha 4 – Příklady jednotek popisu a úrovní popisu - příklady 5.1 až 5.4

Majitel typáře

Majitel razítka je zapisován výhradně formou přístupového bodu do plovoucího okna Přístupové body – role Majitelé typářů – typ korporace / osoba. Vybíráme z nabídky, případně založíme nové heslo dle pravidel o vytváření přístupových bodů.

Ostatní doplňující informace k majiteli razítka se zapisují již přímo do detailu formuláře, neboť jsou poplatné popisované archiválii a stávají se tak tedy výhradně součástí jejího popisu. Někdy se může zdát vypisování následujících polí zbytečné (duplikace s údaji v přístupovém bodu), ale je to kvůli kompatibilitě požadavků na celostátní soupis.

Změna identifikace a jiného označení

Viz kapitola [4 Společná metodika pro zpracování archiválií v SOA](#).

Evidenční jednotka + počet

Pole je napojeno na číselník s výběrem voleb – vybíráme evidenční jednotku "Samostatné pečeti, odlitky pečeti a otisky typářů". Pokud se na jednom podkladovém listu vyskytuje více otisků, eviduje se každý otisk zvlášť.

Ukládací jednotka

Viz kapitola [4 Společná metodika pro zpracování archiválií v SOA](#).

Datace vzniku

Datace vzniku otisku anebo časový rozsah – období, v němž otisk mohl vzniknout. Viz kapitola [4 Společná metodika pro zpracování archiválií v SOA](#).

Jiné datace:

Viz kapitola [4 Společná metodika pro zpracování archiválií v SOA](#).

Datace vydání dokumentu

Odpovídá danému dokumentu, ke kterému je otisk připojen.

(K) Typ práv. osoby majitele typáře

(K) = vyplňuje se jen u korporací

Zde je možno vybrat volbu správního okruhu, do něhož je možné zařadit pečetitele. Pole je napojeno na číselník s výběrem voleb. U otisků razítek vyplňujeme adekvátně dle významu pečetitele.

jiný – upřesňující upřesňující popis uvést v rubrice „Popis typáře“

nezjištěno – aktuální stav bádání neumožňuje údaj zjistit, není však vyloučeno jeho doplnění v budoucnu

nelze určit – fyzický stav archiválie znemožňuje údaj vůbec zjistit

Místo působení majitele typáře

Pole napojené na přístupové body třídy "geografický objekt" - slouží k výběru lokality (město/obec), která je sídlem nebo působištěm majitele typáře v době užití typáře. Vybíráme z nabídky, případně založíme v plovoucím okně Přístupové body nové heslo dle pravidel o vytváření přístupových bodů.

Země (území) působení majitele typáře

Pole napojené na přístupové body třídy "geografický objekt" – slouží k výběru území (země), odkud majitel razítka v době vytvoření otisku pocházel.

Tvar pečet. plochy (otisku)

Pole je napojeno na číselník s výběrem voleb hodnot s nejčastěji přicházejícími tvarovými variantami otisků.

jiný – popisovaná pečetní deska svým tvarem neodpovídá žádnému z nabízených tvarů, popis uvést v rubrice „Veřejná poznámka“.

Typ obrazu

Pole je napojeno na číselník s výběrem voleb. Vybereme co možná nejpřesnější podskupinu, přičemž v případě razítka uijeme jen následující volby.

razítko nápisové – v pečetním poli se vyskytuje výhradně písmo, resp. text.

razítko znakové – v pečetním poli je zachycen heraldický znak (nebo jeho část).

razítko obrazové – v pečetním poli se nachází obraz – předmět, symbol, nikoliv heraldická symbolika majitele (v tom případě viz razítko znakové).

jiný – upřesňující popis uvést v rubrice „Popis obrazu v poli typáře či otisku“

nezjištěno – aktuální stav bádání neumožňuje údaj zjistit, není však vyloučeno jeho doplnění v budoucnu

nelze určit – fyzický stav archiválie znemožňuje údaj vůbec zjistit

Popis obrazu v poli typáře či otisku

Toto editační pole je určeno pro detailnější individuální popis pečetního pole, které má poskytnout uživateli podrobnější informace o jeho obrazové výbavě, a to nad rámec předchozí volby „Typ obrazu“. Popis by měl být stručný, věcný a přesný. V popisu by neměly být evidovány podružné detaily, které netvoří podstatu ikonografie. Pozornost je třeba věnovat celkové charakteristice obrazu na pečetní desce a popisu jeho podstatných reálií. Např. předmětům, objektům a znakům. Heraldické znaky se popisují stručně podle heraldických pravidel, tj. Se popisují pro stranovou orientaci heraldicky. To znamená, že užíváme výrazy „pravý“ a „levý“ nikoliv z pozice pozorovatele čelně hledícího na štít, nýbrž z hlediska toho, kdo drží štít. To znamená, že např. figura v levé polovině štítu z hlediska pozorovatele je **heraldicky** (čili z hlediska toho, kdo štít drží) v pravé polovině štítu. Při popisu znaků se tedy zvláště nezdůrazňuje, že strana je heraldicky pravá či levá a heraldická stranová orientace se rozumí sama sebou. Při popisu neheraldických výjevů a kompozic předmětů, které nejsou rámovány štítem a jsou položeny volně v pečetním poli, není však důvod heraldický popis užívat a vše je možno popisovat přirozeně z hlediska pozorovatele čelně hledícího na pečetní obraz.

Pozor! Obraz na pečetidle popisujeme podle jeho otisku, tedy jako stranově převrácený a ze stanoviska pozorovatele, který hledí na hotový otisk a nikoliv na negativní formu razítka.

Opis:

Opis je textová legenda probíhající po obvodu (okraji) pečetního pole, který zpravidla ohlašuje vlastníka pečete.

Nápis:

Nápis je textová legenda umístěná mimo oblast obvodového opisu, tj. uprostřed pečetního pole. Nápis může doprovázet opis, nebo může být jediným textem na pečeti.

Exerque:

U razítek se nevyskytuje.

Texty na pečetidlech a jejich otiscích – obecné zásady

Pokud opis, nápis či exerque není čitelný v důsledku značné deformace či či otěru, píšeme do příslušné rubriky „Nečitelné“.

Rozlišujeme majuskulní a minuskulní tvary písmen dle předlohy.

Využíváme všech dostupných znaků na klávesnici, kterými lze v textu vyjádřit obvykle oddělovače slov, či různé značky užívané v opisech či nápisech, např:

. = tečka

: = dvojtečka

* = hvězdička

+ = křížek

~ = tilda (alt 126)

´ = apostrof

× = ležatý křížek (alt 0215)

& = et (alt 38)

Je možno využít i sady znaků, které nabízí grafické prostředí Windows po volbě Vložit – Symbol.

Ligatury Æ, Œ se vyjadřují podtržítkem A_E, O_E

Zkratky vyjádřené kontrakcí či suspenzí není třeba rozvádět. Pokud se zpracovatel k tomu vůbec odhodlá, je třeba, aby rozvedený text zkratky umístil výlučně do hrotitých závorek, např. SBOR DOBR<OVOLNÝCH> HASIČŮ

< = Alt+60

> = Alt+62

Jiná písmena a značky je třeba při přepisu převést do standardní podoby, např. azbuka. Tuto skutečnost je možno uvést v rubrice „Popis obrazu v poli typáře či otisku“.

Je-li text opisu (nápisu) přerušen pečetním obrazem, vyjádří se toto přerušení lomítkem „/“.

Pokračuje-li text na druhém a dalším řádku, vyjádří se toto přerušení dvěma svislými čarami: „||“
| = alt 124

Je-li text porušen v důsledku fyzického poškození, vyjádří se chybějící písmeno (písmena) hranatými závorkami [], např. DRUŽSTVO PRO PO[]. Je-li možno zjistit počet chybějících písmen, doplní se jejich počet tečkami [.....]. Je možno též doplnit chybějící písmena podle interpretace zpracovatele, ale v tom případě je nutno je umístit výlučně do hranatých závorek, např. OKRES[NÍ NÁR]ODNÍ VÝB[OR].

[= alt 91

] = alt 93

Pokud v opisu začíná text na jiné pozici než na 12. hodině pomyslného číselníku, je třeba počáteční pozici vyjádřit číslovkou v závorce, např. (21,00) SVAZ ČSL. MLÁDEŽE – OKRESNÍ VÝBOR...

Poznámka: při přepisu opisů a nápisů se výše uvedená znaménka nevkládají mezi uvozovky.

Písmo (typáře a otisky)

Pole je napojeno na číselník, u razítek uijeme adekvátně.

jiné – pro písmo mimo uvedenou typologii, je třeba jej slovně objasnit v rubrice „Popis obrazu v poli typáře či otisku“ (nahrazuje položku „ostatní“ užívanou v celostátním soupisu).

nezjištěno – aktuální stav bádání neumožňuje údaj zjistit, není však vyloučeno jeho doplnění v budoucnu

nelze určit – fyzický stav archiválie znemožňuje údaj vůbec zjistit

Jazyk

Pole je napojeno na číselník s výběrem voleb.

Dochování:

Určuje se způsob a forma dochování, neřeší se otázka pravosti. Do úvahy připadají tyto možnosti:

originální vyhotovení (pro typáře i pečetě)

pozitivní kopie pečeti

nezjištěno – aktuální stav bádání neumožňuje údaj zjistit, není však vyloučeno jeho doplnění v budoucnu

nelze určit – fyzický stav archiválie znemožňuje údaj vůbec zjistit

Otisk

Pole je napojeno na číselník s výběrem voleb.

Barva otisku

Pole je napojeno na číselník s výběrem voleb, přičemž vybíráme údaje vhodné pro otisk razítka.
červená

černá
zelená
modrá

jiná – zvolíme v případě, že popisovaná pečeť svojí barvou neodpovídá žádné z nabízených barev, barvu uvedeme v rubrice „Veřejná poznámka“

nezjištěno – aktuální stav bádání neumožňuje údaj zjistit, není však vyloučeno jeho doplnění v budoucnu

nelze určit – fyzický stav archiválie znemožňuje údaj vůbec zjistit

Látka otisku

Pole je napojeno na číselník s výběrem voleb, přičemž vybíráme údaje vhodné pro otisk razítka.

inkoust – slouží pro potřeby otisku razítek

jiná – zvolíme v případě, že látka popisovaného otisku neodpovídá žádné z nabízených barev, látku uvedeme v rubrice „Veřejná poznámka“

nezjištěno – aktuální stav bádání neumožňuje údaj zjistit, není však vyloučeno jeho doplnění v budoucnu

nelze určit – fyzický stav archiválie znemožňuje údaj vůbec zjistit

Pravost dokumentu

U otisků razítek užijeme adekvátně.

Pravost otisku typáře

U otisků razítek užijeme adekvátně.

Velikost - rozměr x

Velikostí u typářů a jejich otisků rozumíme rozměry pečetní desky / plochy pro otisk.

Rozměr x = skutečná dochovaná velikost průměru pečetního pole / pole pro otisk u okrouhlé pečetní desky razítka nebo **výška** u ostatních tvarů. Rozměr se udává v milimetrech.

Velikost - rozměr y

Rozměr y = skutečná dochovaná **šířka** pečetních polí u razítek oválných nebo vícehranných. U okrouhlé pečetní desky razítka uvádíme shodnou hodnotu s rozměrem x. Rozměr se udává v milimetrech.

Velikost pův. - rozměr x: / Velikost pův. - rozměr y

Sem přenášíme údaje z rubrik Velikost - rozměr x/y. Údaje původních velikostí upravujeme tehdy, lze-li rekonstruovat původní velikosti pečetě, která se dochovala např. ve zlomku nebo v takovém stupni poškození, že se její dochovaná velikost značně liší od původních rozměrů.

Analogicky postupujeme i u sbírkových otisků razítek.

Fyzický stav (typáře a otisky):

Pole je napojeno na číselník s výběrem voleb určujících charakteristiku fyzického stavu otisku:

nepoškozeno – Razítko se zachovalo v neporušeném stavu v ideálním či téměř ideálním stavu, blízcím se stavu v době svého vzniku.

zachovalé – Razítko se zachovalo v dobrém stavu, jen s drobným nebo nepodstatným poškozením. Charakter pečetního obrazu (pečetní pole a opis), jeho čitelnost a jasnost zůstala zachována. Obraz je dobře interpretovatelný.

obraz setřen – Razítko se zachovalo ve stavu, kdy bez ohledu na fyzický stav ostatních částí je pečetní obraz (opis a pečetní pole) poškozen otěrem tak, že nedovoluje nesporně interpretovat text opisu, obraz nebo obojí. Písmena opisu, obraz či části obrazu jsou zcela setřeny nebo otěrem neartikulované a o obsahu těchto částí se můžeme nanejvýš více či méně jen domýšlet.

poškozeno – Razítko se zachovalo nerovnoměrně. Obraz i opis jsou silně poškozeny odlomením či otěrem na jednom či více místech, zatímco jiné části zůstaly alespoň zachovalé. Interpretace takové pečete je více či méně ztížena, je však možná.

zlomek – Z razítka se zachovala pouze část, zatímco zbývající část nenávratně zanikla po odlomení. Zbývající zlomek je možno interpretovat úměrně velikosti zachovalému zbytku.

nezjištěno – aktuální stav bádání neumožňuje údaj zjistit, není však vyloučeno jeho doplnění v budoucnu

Potřeba konzervace:

U otisků razítek nevyplňujeme.

Poškození obrazu / Poškození opisu

Tato editační pole navazují na volby „Fyzický stav (typáře a otisky)“ a blíže určuje místní rozsah poškození razítka v jednotlivých jeho podstatných částech. Do editačního pole se vyznačují číslicemi, oddělenými od sebe čárkami, jaký plošný kvadrant razítka je poškozen. Pro názornost si představte, že obrazová plocha Razítka jakéhokoliv tvaru je křížem rozdělena na čtyři pole čili výseče – kvadranty. Plocha výseče vlevo nahoře je kvadrant 1, vpravo nahoře je kvadrant 2, vlevo dole kvadrant 3, vpravo dole kvadrant 4. Je-li např. razítko poškozeno v opisu vlevo nahoře a vlevo dole a dále v pečetním obrazovém poli vpravo dole, zapíšete do rubriky „Poškození obrazu“ číslovku „4“, a do rubriky „Poškození opisu“ číslovky „1,3“ (mezi čárkou a další číslovkou **nepíšeme** mezeru!). Je-li např. razítko poškozeno v části opisu po celém obvodu, bude zápis v rubrice „Poškození opisu“ vypadat takto: „1,2,3,4“. Je-li poškozen střed obrazového pole, vyjádříme tuto skutečnost písmenem „S“. Zápis poškození obrazu může potom vypadat např. takto: „S,1,4“. Takto zachycený stav poškození k datu zpracování záznamu dovolí srovnání změn stavu poškození v budoucnu.

Datum posl. konzervace:

U otisků razítek nevyplňujeme.

Odkazy na příbuzné dokumenty:

U otisků razítek nevyplňujeme.

Edice a literatura:

Rozumí se odborná historická, pomocnovědná, sfragistická či heraldická literatura, v níž je razítko (či jeho otisk) popisováno nebo odborně dokumentováno; sem zahrnujeme též specializované katalogy a atlasy (tj. podrobné soupisy a popisy sfragistického materiálu s reprodukcemi) či katalogy výstav, na kterých bylo razítko představeno veřejnosti a komentář k němu byl zveřejněn ve výstavním katalogu formou popisu, reprodukce nebo obojího.

Veřejná poznámka:

Viz kapitola [4 Společná metodika pro zpracování archiválií v SOA](#).

Služební poznámka:

Viz kapitola [4 Společná metodika pro zpracování archiválií v SOA](#).

Existence kopií JP:

Viz kapitola [4 Společná metodika pro zpracování archiválií v SOA](#).

Práva k jednotce:

Viz kapitola [4 Společná metodika pro zpracování archiválií v SOA](#).

Možnost zveřejnění:

Viz kapitola [4 Společná metodika pro zpracování archiválií v SOA](#).

Lokace:

Viz kapitola [4 Společná metodika pro zpracování archiválií v SOA](#).

Zpracovatel jednotky popisu:

Viz kapitola [4 Společná metodika pro zpracování archiválií v SOA](#).

Datum popisu:

Viz kapitola [4 Společná metodika pro zpracování archiválií v SOA](#).

Přístupové body

Následuje výčet rolí, u kterých by měly být napojen přístupový bod, pokud je znám:

Role	Třída	Povinnost	Vysvětlení
Majitelé typářů	osoba/korporace	vždy, kdy je znám	Viz Majitel typáře .
Místa vzniku jednotek popisu	geografický objekt	jen u kopií otisků	Místo, kde otisk vznikl (například místo zpečetění dokumentu, provedení sekundárního otisku atd.). V <i>případě, že je popisována kopie otisku, jde o místo, kde byla kopie otisku vyrobena.</i>
Místa vydání	geografický objekt	-	Místo vydání dokumentu, jehož byl popisovaný originální otisk součástí. Používá se pouze, pokud se liší od místa vzniku otisku. Jde v podstatě kvůli kompatibilitě s celostátním soupisem o dublování informace, která je již uvedena u daného dokumentu.
Místa vzniku předloh popisovaných kopií	geografický objekt	jen u kopií otisků	Místo, kde vznikla předloha kopie (většinou originální typář či otisk)
Ostatní entity zachycené jednotkami popisu	vše	-	Pod touto rolí je možno napojit přístupové body, jimiž charakterizujeme podstatu popisované pečeti, pečetidla nebo otisku. Případné heslo je možno volit z oblasti popisu pečetního obrazu, heraldického popisu, prosopografických údajů, konzervace pečetí či libovolně jiného oboru, pokud to zpracovatel uzná za žádoucí. Správné užívání hesel zvyšuje informační hodnotu databáze a její vyhledávací možnosti.

Pokud je potřeba k určité roli zapsat více přístupových bodů, je potřeba uživatelsky přidat další řádek s totožnou rolí.